

STAN ZAAWANSOWANIA PRAC NAD BUDOWĄ ŚLĄSKIEGO OGRODU BOTANICZNEGO

Current advancement in works on creation of the Silesian Botanical Garden

Waldemar SZENDERA^{1,2}, Paweł KOJS^{1,3}

¹Ogród Botaniczny – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej PAN, Pracownia Zachowania

Bioróżnorodności Górnego Śląska, ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa-Powsin.

²Uniwersytet Śląski, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, ul. Jagiellońska 28, 40-032 Katowice

³Wyższa Szkoła Edukacji Wczesnoszkolnej z Siedzibą w Mysłowicach, ul. Powstańców Śląskich 10, 41-408 Mysłowice.

Za początek prac nad budową Śląskiego Ogrodu Botanicznego można przyjąć zakończenie waloryzacji przyrodniczej miasta Mikołowa, która nastąpiła jesienią 1996 roku (Wika, Włoch 1998). Od samego początku inicjatywa ta uzyskała pełną akceptację Zarządu i Radnych gminy Mikołów. W czerwcu 1997 roku utworzono Towarzystwo na Rzecz Górnos Śląskiego Ogrodu Botanicznego, którego celem jest podejmowanie wszechstronnych działań na rzecz utworzenia, utrzymania i rozwoju regionalnego ogrodu botanicznego oraz promowanie dziedzictwa przyrodniczego Górnego Śląska. W wyniku starań Towarzystwa i gminy Mikołów opracowano wstępną koncepcję ogrodu botanicznego i zwrócono się o pomoc w jego tworzeniu do Uniwersytetu Śląskiego i Polskiej Akademii Nauk.

Wspólnie z tymi instytucjami przygotowano wystąpienia do Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa o nieodpłatne przekazanie gruntów znajdujących się na terenie przeznaczonym uchwałami Rady Miasta na ten cel, a będących w jej zarządzie, oraz do Lasów Państwowych o przekazanie w użytkowanie terenów leśnych. Towarzystwo wystąpiło również do Kurii Metropolitalnej o nieodpłatne użyczenie gruntów kościelnych pod budowę Górnos Śląskiego Ogrodu Botanicznego. Rozmowy z Agencją trwają, natomiast pozytywnie do naszych próśb odniosły się Lasy Państwowe, deklarując przekazanie w pierwszym etapie 12 ha uroczyska Fiołkowa Góra, oraz Kuria Metropolitalna, użyczając ponad 12 ha gruntów rolnych.

Idea budowy Górnos Śląskiego Ogrodu Botanicznego uzyskała szerokie poparcie w kręgach samorządowych województwa katowickiego (m.in. poparcie Sejmiku Samorządowego, Związku Gmin Górnego Śląska i Północnych Moraw) oraz przychyłość i poparcie wojewodów poprzedniej i obecnej kadencji.

W lutym 1998 roku powstała Pracownia Zachowania Bioróżnorodności Górnego Śląska przy Ogrodzie Botanicznym CZRB PAN w Powsinie, a w czerwcu 1998 roku Pracownia Górnos Śląskiego Ogrodu Botanicznego przy Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

ZESTAWIENIE NAJWAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ ZWIĄZANYCH Z BUDOWĄ GÓRNOŚLĄSKIEGO OGRODU BOTANICZNEGO.

W październiku 1996 roku spotkali się w Mikołowie przedstawiciele gminy Mikołów, pracownicy Uniwersytetu Śląskiego, oraz garstka entuzjastów ochrony przyrody na Śląsku i powołali grupę inicjatywną Górnos Śląskiego Ogrodu Botanicznego. Sam pomysł budowy ogrodu botanicznego na Śląsku nie jest nowy. Już w momencie narodzin Uniwersytetu Śląskiego, 30 lat temu, tworzone podstawy teoretyczne ogrodu botanicznego dla potrzeb dydaktycznych. W Mikołowie znaleziono ziemię. Urzędnicy gminni wskazali właścicieli gruntów, naukowcy z Uniwersytetu wykonali waloryzację przyrodniczą terenu.

28 stycznia 1997. Gmina Mikołów wystąpiła do Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa informując o inicjatywie budowy Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego.

11 marca 1997. Odkryto się w ratuszu mikołowskim spotkanie przedstawicieli Urzędu Miejskiego i grupy inicjatywnej z Rektorem Uniwersytetu Śląskiego. Wynikiem tego spotkania była deklaracja woli o współpracy i popieraniu inicjatywy tworzenia Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego.

18 marca 1997. Rada Miasta Mikołów uchwaliła przystąpienie do zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, obejmującego powierzchnię około 100 ha, z przeznaczeniem pod budowę Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego (pierwszy etap).

5 czerwca 1997. Założono Towarzystwo na Rzecz Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego w Mikołowie Mokrem. Towarzystwo działa przy Urzędzie Miasta w Mikołowie. Większość jego członków to pracownicy Uniwersytetu Śląskiego. Z chwilą rozpoczęcia pracy Towarzystwa rozwiązano grupę inicjatywną. W ramach prac Towarzystwa wykonano:

- drobiazgową ekspertyzę własności gruntów, w wyniku której okazało się, że większość terenu przyszłego ogrodu należy do Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa o/ Opole, a grunty leśne są w użytkowaniu Lasów Państwowych. Część ziemi należy do właścicieli prywatnych i Kościoła,

- przygotowano procedury przejmowania ziem pod budowę ogrodu,

- sporządzono opinie prawne na temat skutków prawnych związanych z przejęciem tych terenów. Stwierdzono, że zgodnie z ustawami o Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa i o Lasach Państwowych istnieje możliwość nieodpłatnego przejęcia ziemi przez: szkołę wyższą, Polską Akademię Nauk lub instytut naukowy. Zwrócono się z propozycją przejęcia terenu do Uniwersytetu Śląskiego i Polskiej Akademii Nauk.

13 czerwca 1997. Rada Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska zdecydowała większością głosów o wystąpieniu, na forum Senatu Uniwersytetu Śląskiego, z propozycją przejęcia gruntów od AWRSP i utworzeniu Ogrodu Botanicznego przy Uniwersytecie Śląskim.

22 czerwca 1997. Na posiedzeniu Senatu Uniwersytetu Śląskiego poparto inicjatywę budowy Śląskiego Ogrodu Botanicznego jednocześnie wskazano na niemożność finansowego udziału Uniwersytetu Śląskiego w najbliższym czasie.

30 lipca 1997. Towarzystwo na Rzecz GOB zorganizowało sesję wyjazdową na terenach przyszłego ogrodu. Wzięli w niej udział przedstawiciele Rady Gminy Mikołów, przedstawiciele władz Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Śląskiego oraz członkowie Towarzystwa na Rzecz Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego. W czasie tej sesji potwierdzono nadzwyczajne walory przyrodnicze okolicy Mokrego i pozytywnie oceniono możliwość budowy ogrodu botanicznego na tym terenie. Rozważano także możliwość powołania wspólnej jednostki PAN i UŚI. W wyniku tego spotkania gmina zdecydowała o poszerzeniu zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

26 sierpnia 1997. Rada Miasta Mikołów objęła uchwałą, o przystąpieniu do zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, dalsze tereny obejmujące powierzchnię około 500 ha z przeznaczeniem pod budowę Górnośląskiego (Śląskiego) Ogrodu Botanicznego (drugi etap).

5 września 1997. Odkryto się posiedzenie Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego PAN w Powsinie k/ Warszawy, gdzie omówiono możliwość przejęcia części tych terenów jako filii Ogrodu Botanicznego Polskiej Akademii Nauk do czasu usamodzielnienia się Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego.

5 listopada 1997. Sesja wyjazdowa Sejmiku Samorządowego zorganizowana we współpracy z Towarzystwem, której wynikiem było jednomyślne poparcie inicjatywy budowy Śląskiego Ogrodu Botanicznego i wystosowanie pisma popierającego.

13 listopada 1997. Zebranie zwołane przez Prezesa PAN prof. Kuźnickiego w celu podjęcia decyzji o utworzeniu ogrodu botanicznego jako nowej placówki PAN. W wyniku przeprowadzonych rozmów zdecydowano o wystąpieniu do AWRSP o przekazanie ok. 25 ha ziemi aktualnie nie dzierżawionej oraz o wystąpieniu do Ministra Ochrony Środowiska o przekazanie 12 ha lasów.

13 listopada 1997. Zdecydowano o utworzeniu Samodzielnej Pracowni Zachowania Bioróżnorodności Górnego Śląska, przy Ogrodzie Botanicznym PAN w Powsinie, jako załączka Śląskiego Ogrodu Botanicznego.

18 listopada 1997. Gmina Mikołów przystąpiła do Towarzystwa jako członek wspierający.

8 grudnia 1997. Spotkanie zwołane przez JM. Rektora, którego przedmiotem było rozpatrzenie możliwości ponownego skierowania na posiedzenie Senatu propozycji przejęcia gruntów od AWRSP, w celu utworzenia międzyresortowej jednostki PAN i UŚL. pod nazwą Górnośląski (Śląski) Ogród Botaniczny.

9 grudnia 1997. Uchwała Senatu Uniwersytetu Śląskiego dotycząca wystąpienia do AWRSP o zarezerwowanie dodatkowych gruntów pod budowę Śląskiego Ogrodu Botanicznego. Wykaz gruntów przygotowało Towarzystwo.

11 lutego 1998. Spotkanie z mieszkańcami sołectwa Bujaków w celu omówienia spraw związanych z budową ogrodu.

16 lutego 1998. Spotkanie z mieszkańcami sołectwa Mokre (jw.). Celem spotkań było poinformowanie mieszkańców o planach budowy ogrodu botanicznego na tym terenie oraz wysłuchanie opinii i obaw związanych z tą inwestycją.

21 lutego 1998. Zorganizowanie bankietu, w Domu Kultury w Mikołowie, na którym spotkali się posłowie i senatorowie Ziemi Śląskiej, przedstawiciele Kościoła, świata nauki z PAN i Uniwersytetu oraz przedstawiciele samorządu wojewódzkiego i lokalnego. Celem spotkania było zdobycie poparcia dla idei utworzenia dużego regionalnego ogrodu botanicznego.

20 marca 1998. Deklaracja poparcia i współpracy, przy organizacji Ogrodu, przez Wojewodę Katowickiego w zakresie kompetencji podległego mu Urzędowi.

27 marca 1998. Projekt umowy, oddania w bezpłatne użytkowanie na czas nie określony działki 12,5 ha będącej własnością Parafii w Mokrem, przygotowany przez Kurię Metropolitalną w Katowicach.

24-25 czerwca 1998. Zorganizowanie przez Urząd Miasta Mikołów, z udziałem Towarzystwa, warsztatów poświęconych finansowemu i organizacyjno-prawnemu statusowi Górnośląskiego (Śląskiego) Ogrodu Botanicznego.

1-5 lipca 1998. Odbył się w Cieszynie Zjazd Ogrodów Botanicznych w Polsce. Tematem zjazdu była: „Rola Ogrodów Botanicznych w Rozwoju Regionów i Edukacji Ekologicznej Lokalnych Społeczeństw”.

16 lipca 1998. Zawiadomienie o przystąpieniu do sporządzenia zmian, fragmentów miejscowego planu ogólnego, zagospodarowania przestrzennego Miasta Mikołowa, przez Zarząd Miasta w Mikołowie. Przedmiotem planu jest między innymi przeznaczenie terenu pod ogród botaniczny.

12 września 1998. Zorganizowanie wspólnie z redakcją „Zielonej Ligi” i Gminą Mikołów, dla około 300 dzieci szkolnych, akcji „Sprzątamy Polskę”. Spotkanie miało na celu sprzątanie terenu pod przyszły ogród botaniczny. Uczestników spotkania zaszczyciła swoją obecnością prezes Fundacji „Sprzątanie Świata” pani Mira Stanisławska-Meystowicz.

Towarzystwo na Rzecz Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego prowadzi akcję informacyjną, promującą ideę budowy ogrodu botanicznego na Śląsku (Kojas i in. 1998). Opublikowano wiele artykułów, w czasopismach regionalnych, prezentujących koncepcję Śląskiego Ogrodu Botanicznego.

Istotnym problemem, związanym z budową Śląskiego Ogrodu Botanicznego, jest postawa Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa., która uzależniła przekazanie gruntów pod ogród botaniczny od zakończenia zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Procedura zmiany planu jest procesem długotrwałym i choć jest bardzo konsekwentnie realizowana (bez szczególnych opóźnień) okres oczekiwania na rozpoczęcie budowy wydłuża się. Pojawiło się również wiele kontrowersji wokół planowanej wielkości ogrodu botanicznego, wynikających z utożsamianiem obszaru objętego zmianą miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (520 ha) z wielkością ogrodu. Tymczasem za objęciem zmianą tak dużego obszaru kryje się zamiysł ochrony krajobrazu tej części Mikołowa i stworzenie otuliny, która będzie stanowiła naturalne zaplecze ogrodu.

SUMMARY

The idea of creation the Silesian Botanical Garden has originated from the environmental evaluation of the area of Mikołów in 1996. In June 1997 the group of scientists from the Silesian University in Katowice that had been involved in works on the evaluation, created the Society for Upper Silesian Botanical Garden. Works of the Society has been strongly supported by the authorities in Mikołów and by the local government of Katowice province.

LITERATURA

Wika S., Włoch W., 1998. Górnośląski Ogród Botaniczny na tle przyrody Mikołowa, *red.* Górnośląska Oficyna Wydawnicza, Katowice.

Kojs P., Włoch W., Szendera W., 1998. Czas na Górnośląski Ogród Botaniczny, Wydawnictwo Kubajak.